

Tomáš Mlynkec: Slavíci Kamenného mostu

Jde o mnohvrstevný historický román z období vzniku, vrcholu a tragédie zániku českého baroka. Na základě historických faktů, která autor čerpal z českých, polských, slovenských, německých a rakouských zdrojů, jakož i z jezuitských archivů, což je namnoze v textu vidět, je popsáno období osazování Kamenného mostu sochami takových mistrů, jako Matyáš Bernard Braun, Matěj Václav Jäckel, Jan Brokoff atd. Fakta a popis života na venkově a ve městě, v kruzích uměleckých, církevních i politických v daném období habsburské oblevy a následných sporů o habsburské dědictví, jsou oživena imaginárním, leč živým příběhem Mistra Jäckela, který je hlavním hrdinou celého románu, psaného jako deník v ich formě.

Autorův výklad historických faktů a propojení na osobní příběhy hrdinů románu jsou překvapivé, stejně jako podobnost situace tehdy a dnes, postavy jsou živoucí a dialogy jiskřivé, na mne osobně celý román působí jako směs Jiráskova Temna, Shulzova Kamene a bolesti a Brownova DaVinciho kódu, :o)

1683

"Co to je? A tohle a tohle a tohle... tak co mlčíš, he?"

"Vaše Milosti," soukal jsem ze sebe nechápavě, " kde jste k tomu přišel?"

Ledabyle mávl rukou. "Na tom přece nezáleží." Když viděl můj údiv, pokračoval. "Ve Vídni. Tak se sem podívej. Co je tohle?"

Ošil jsem se rozpaký.

"Ty už si to nepamatuješ? Jsou to přece tvoje kresby, cos namaloval v Bohumíně, nebo snad ne? Je tady návrhů soch na jeden lidský život. Jsou vůbec tvoje?"

"Jsou moje, jistě," přisvědčil jsem.

"Dělal jsi je pro Henckela?"

"Nestíhl jsem."

"Dobrá. Uděláš je pro mě. Co je tohle? Svatá Anna?"

"Ne, Vaše Milosti. Je to..."

"Co? Co to je?"

"... můj domov. Lužice."

Nečekaným překvapením jsem se podřekl. Strachem se mi najednou sevřelo hrdlo. Věděl jsem, že tentokrát skončím na smolné hranici někde na kopcích Proseka nebo na Šibečném vrchu, pod kterým se vinula prašná vídeňská cesta.

"Hloupost. Ty ses přece narodil jako křesťanský sochař. Tohle je svatá Anna, ta malá dívka je Panna Marie a na levé ruce sedí Ježíšek. Stojí pevně jako by jí nohy vrostly do země, víchř pohanství se do ní mocně opírá, hrne její plášť okolo jejího klína, ale ona pro budoucnost křesťanství znamená jistotu a naději. Tohle vysekáš."

Ani se na mě nepodíval. Ohlédl jsem se po proboštovi a sekretáři. Starý muž ničemu nerozuměl, ale štíhlý sekretář se pobaveně usmíval. Arcibiskup, skloněný nad dalším archem, mě zatím poslepu chytil za rukáv a přitáhl si mě blíž k sobě.

"Nevěděl jsem, že máš prostudovanou i tuhle křesťanskou otázku. Svatý Bernard z Clairvaux, autor Písně písní. Cisterciácký řád. No? Je to úžasné. Proč jsi mi nikdy neřekl, že ses tomu v Bohumíně věnoval? Opravdu tohle chtěl Henckel vytesat? Proč?"

Nepodíval se na mně a dál očima hltal kresby. Ani nečekal na mé vysvětlení a odpověděl si sám.

"Protože se chtěl zalíbit císaři a uklidnit dotírající jezuitu. Jak podlé z jeho strany, ale jak neskutečně božské z tvé, můj synu."

Konečně se na mě podíval. Sňal z nosu brýle a usmál se. "Poradil ti někdo?"

"Jeden malíř fresek a obrazů. Slezan."

"Jméno. Známe ho?"

"Jan Kryštof Liška."

Arcibiskup se prudce otočil ke svým společníkům.

První promluvil probošt Pospíchal. "Vyženěný syn Leopolda Willmanna z Vratislavy. Říká se mu mladý Willmann."

"Ve Slezsku?" Otočil se ke mně. "On maloval Henckelovi obraz?"

"Fresku v zámecké kapli. Byla překrásná."

"Co to bylo?"

"Stvoření života na zemi. Namaloval ji až po návštěvě císařské komise. Hrabě stále ještě císaři věřil..."

Netrpělivě se zadíval na stůl a energicky prostor nad ním propíchl ukazováčkem. "Tak s tímhle ti pomohl mladý Willmann. Proč?"

"Řešil jsem potíže s pískovcem."

"Ty máš potíže s pískovcem?"

"Každý sochař má potíže s pískovcem. Uděláte nahou lidskou ruku, v podpaží je stále silná, neodpovídá skutečnému lidskému tělu, tak odsekáváte zbytečnou hmotu a jste rozhodnut odseknout naposledy jen titěrnou částičku pískovce a..."

"A?" Byl tak napjatý zvědavostí, že otevřel ústa.

"Ruka od těla odpadne. Proto se tomu sochaři vyhýbají a ruku nechávají v látce rukávu, která u těla pomáhá množstvím materiálu spodní konec paže držet."

"Tohle jsi chtěl vytesat? Ježíše na kříži?" Aniž se ohlédl, mávnutím ruky přizval oba muže, trpělivě stojící opodál, ke stolu. "Dívejte se. To chtěl vytesat."

"Vaše Milosti. Já to ale přece vytesal."

"Cože? Jäcke!e, nelži mi, právě teď jsi říkal, že ruce od nahého těla odpadnou. A tady je Ježíš celý zkroucený bolestí a od kříže se doslova odtahuje."

"Já jsem to dokázal, Vaše Milosti."

"Proč mu z rány z boku teče tolik krve? To máš od Berniniho?"

"Ano. Hrabě Henckel to chtěl jako symbol usmíření protestantů a katolíků. Sochu jsem postavil do stráně nad řeku vedle cesty."

"Proč právě tam?"

"Ze země tam tryskal proud vody. Provrtal jsem soše bok, pak tady, vidíte ty čáry?"

"Kříž taky a co je tohle?"

"Ten kus kamene znázorňuje skálu, o kterou se opírá kříž s Kristem. I ten podstavec byl provrtán. Keramickými trubkami se těmito otvory přiváděla do Kristova těla voda, která pak tryskala jeho bokem do nádrže postavené pod ním. Každý pobožný, který stoupal od mostu přes řeku Olši, se zde mohl pomodlit."

Arcibiskup se tázavě podíval na oba muže. Probošt v jeho pohledu cítil nevyřčenou výtku a poníženě sklopil oči, ale mladý sekretář si ho nevšiml a beze slov se na mě díval a smál se očima.

Arcibiskup mi položil ruku na paži a sklesle se zeptal: "I tohle už není?"

Zavrtěl jsem hlavou. "Sartorius nechal rozbít i tohle."

Arcibiskup dlouze vzdychl a položil na roztahanou hromadu dva nové archy. "Na tohle tě tedy přivedl mladý Willmann. Ani se nedivím. Jeho otčím pracuje pro slezské cisterciáky. Oni jsou se stavbou a výzdobou svých klášterů mnohem dál než řád v Čechách. Ale co zatím není, brzy určitě bude. Tohle, Jäckele, se jim bude líbit."

"Vaše Milosti, prosím."

"Copak, můj synu, ty bys to pro ně nechtěl vysekat?"

"Ale chtěl. Udělám to třeba hned, ale ne do kláštera někde na venkově."

"Jak to myslíš?" Zamyšleně si mě prohlížel.

"Postavte je na Kamenný most...."

1694

"Co dneska dělá hrabě Henckel v Bohumíně? Opravil zámek a kapli?"

Druhý mnich příkrčený za Santoriem vykoukl. "Zámek je částečně opravený, ale kapli už znovu nepostavil. S rodinou se odstěhoval do Saska."

"Jak to víš?"

Adalbert se ošil a sklopil oči. "Jeho Milost mi nařídila, abych ho sledoval."

"Dál. Mluv. Co všechno o Hencklovi víš?"

"V Sasku koupil malý statek. Za věno paní hraběnky. Císař mu dosud ještě nic nevrátil. Tak hrabě podstoupil směnky jednomu vídeňskému Židovi. Oppenheimer se jmenuje. Je to císařský bankéř. I u něho je císař zadlužený."

"Hodně?"

"Ani se neptejte, mistře Jäckele. Na koho se císař podívá, tomu dluží hodně peněz. Nemůže je nikdy vrátit. To víte, císařský dvůr, rozmarný život, armáda, tažení, tajné milenky..."

Sartorius se otočil na Adalberta a zpražil ho pohledem. "Nežvaň, pitomče," zavrčel rozmrzele. Na mě se už raději ani nepodíval.

Schoval jsem nůž do pouzdra a bez jediného slova jsem se potácel ven na chodbu a po ní k honosnému schodišti. Nechával jsem za sebou muže, kteří mi prostřednictvím třetího člověka rozhodujícím způsobem vstoupili do života a navždy ho ovlivnili. Opouštěl jsem svého pána a majitele, který si se mnou po deset dlouhých let zahrával jako kočka s myší. Teď jsem nabyl jistoty i ohledně tajemného zájemce, který si u Lorenza Tedesca objednal kresbu stropu Sixtinské kaple. Mrtvý Velký Ignác měl pravdu. Nebyl jím nikdo jiný než pražský arcibiskup Jan Bedřich z Valdštejna. Kultivovaný, vzdělaný milovník knih, umění a věd. Tyran a sobec, lhář a podvodník. Stal jsem se v jeho rukách jen pouhým nástrojem pro splnění svých přání a cílů, pro které žil a kterým slepě věřil. Bezohledný a mstivý starý muž, kterého se nikdy nezbavím. Ani po jeho smrti.

Bylo mně jasné, že pro Kamenný most žádnou sochu nevytvořím. Budu dál vyřezávat pohlednou církevní výzdobu sakrálních staveb a přestaveb v římském slohu, jež brzy měly Prahu zaplnit. Budu jen pouhým řemeslníkem dobré úrovně, jak si to vždycky Valdštejn přál. Na sochy Kamenného mostu si ze západních Čech pozval Jana Brokofa. A já tomu budu jen přihlížet, trápit se a přát si rychlou smrt, která pro mě bude znamenat nevědomí a pro současníky dokonalé zapomnění.

Žít budou jen ti, jejichž sochy ozdobí Kamenný most. Z nich se později stanou legendy.

Nikdo nebude znát jejich skutečnou pravdu života, nikoho nebudou zajímat osudy a podmínky doby, ve které cedili krev, pot a slzy jen proto, aby porazili své diletantské a tupé nepřátele a zkrotili neposlušný a tvrdohlavý český kámen. Nikdo se nebude zajímat o míru ponížení a utrpení, jakému byli vystaveni. Budou zde jen zaujatí kritici, kteří si mezi masou umělců a řemeslníků najdou své oblíbence, jež vysoko vyzdvihnou a ty druhé, které s nadhledem a nepatřičným odsudkem pohaní a pohřbí v zapomnění. Nebudou o naší době vědět zhora nic. Budou se na naše díla dívat z pohledu a míry svých zkušeností a poznání.

Nedokážou se do nás vžít a pochopit nás. Možná je to tak lepší. Možná je to nejideálnější stav, jaký pro pochopení díla musí být. Nemíchat do tvorby osobní život tvůrce.

1702

"Nikdy jste si nevšiml pohoršlivého chování kupce Valeše?"

Odmítavě jsem zavrtěl hlavou. "Celý den pracuji. Do obchodu kupce vcházím málokdy."

"A co vaše manželka Marie Alžběta? Nikdy si nestěžovala na Valešovo chování nebo jeho manželky?"

"Na jaké chování by si měla stěžovat? Nákup jí pomáhá odnášet někdo z učňů. Nikdy Marie nechodí sama."

Zamyšleně pokýval hlavou. Svědci našeho rozhovoru se ani nepohnuli.

"Důvěrnost či dotěrnost nebo jiné smyslné chování. Nikdy se vám o něčem podobném vaše manželka nezmínila?"

"Kupec Valeš se pokaždé choval velmi mravně. Nechápu, jak by se jeho manželka mohla k mé paní chovat smyslně."

"Spíte dobře?"

"Za celý den jsem tak unavený, že se v noci probudím málokdy."

"Co si máme představovat pod slovem unavený?"

"Víte vy vůbec, jaká je to dřina řezat dvanáct i více hodin? Když sekám do pískovce, je to ještě horší. To už se nedokážu ani umýt."

"Kdo vás potom myje?"

"Marie. Měli jsme svatbu v kostele..."

"Neplatnou. Vaše druhá svatba s Marií Alžbětou není v matrice kostela svatého Josefa zanesena. Jen první svatba s Marií Alžbětou."

Zatmělo se mi před očima a země se pode mnou rozhoupala. Nežiji v křesťanském svazku, naše děti nejsou pro okolí i církev čisté. Nikdo je nepřijme do žádného cechu a ani spolku, jsou zplozenci nečistého a kacířského lože.

"No a? Tak jsem si ji vzal už tehdy."

"Ve třinácti letech?"

"Vdávají se i mladší."

"Ale to jsou jen výjimky. Sňatky diplomatické či politické, majetkové s vazbami na rodový majetek."

"Marie byla vyspělá. Zeptejte se svědků."

"Zajímá mě se o ně. Už jich mnoho nežije."

"Chcete mě trestat? Každý vám poví, že žiju podle..."

"Nechci řešit vás, mistře, jen jsem chtěl upozornit na případnou možnost. Prostě my víme o všem." Sáhl do skříňky stolu a k mému zděšení položil na desku stolu velké mužské přirození vyhotovené z kusu žlutého hlazeného mramoru. "Znáte to, mistře?"

"Proč bych to..."

"Je to vaše dílo? Nebo někoho z vašich tovaryšů či učňů?"

"V mé dílně na to nemá nikdo čas. Věděl bych o tom. Zeptejte se někoho, kdo hledá zakázky a žije z ruky do huby."

"Správně, mistře. Velmi dobrý postřeh. Viníka už máme. Zítra bude zmrskán na veřejném pranýři a pak bude vykázán ze země. Může se zase vrátit zpět do svého kalvínského Švýcarska."

Nechápal jsem, proč mě s tím seznamuje. Pokud mě nechtěl vystrašit.

"Váš soused kovář Kovanda je velice podivný muž, nezdá se vám?"

"Proč se zase ptáte na něj? Oč vám jde?"

"Od doby, kdy se svými tovaryši rozbil vaši sochu na městské kašně, holduje návštěvám hostinců. Svou práci zatím nezanedbává. Dá se i to samé říct o vztahu mezi ním a jeho manželkou Eliškou?"

Bezradně jsem rozhodil rukama. "Jak to mám vědět? Víte přece, že celý den těžce pracuji a v noci spím."

"Někdy se ale v noci budíte. To pak otevíráte okenice i okno a dýcháte noční vzduch."

Tak i tohle o mně věděli. Jurij Brězan měl pravdu, že jsem hlídáný ve dne v noci.

"No a? To se nesmí? Brzy pak zase usnu. Čerstvý vzduch mi pomůže překonat bolest v těle."

"Když stojíte u okna, pak si všimnete všeho, co se na ulici děje."

Rozesmál jsem se. "To chcete popsat zápasy koček a psů s potkany?"

"Člověka v mužském přestrojení, který z domu naproti vám přeběhne ulici ke kupci Valešovi."

"Proč by tam měl utíkat, když ten kousek může klidně přejít?"

"Protože si nepřeje být viděn."

"Jak to myslíte, mužské přestrojení? Jedná se snad o ženu?"

"Jedná se manželku kováře Kovandy, která přestrojená za muže často utíká do domu kupce Valeše."

Už jsem tomu přestával rozumět a začal jsem se být i neklidný. "Nevidím na tom nic divného. Sice to může být neobvyklé, ale pokud opilý Kovanda je trochu divoký, pak jeho manželka hledá u sousedů úkryt."

"V mužských šatech? Proč by se měla skrývat? Jedině že by chtěla zatajit temné úmysly."

Na to jsem nedokázal vůbec nic říct. Raději jsem mlčel a čekal, co Luitner poví sám. Strach mě nabádal k opatrnosti. Dva svědci by si mohli mou nevhodnou poznámku vyložit v můj neprospěch.

"Máme svědectví ranhojiče z domu od Dvou dubů, že kupec Valeš, který před šesti lety uzavřel řádný sňatek s pannou Freiburgovou, nosí pod poklopcem kus látky stočený do tvaru mužského údu. Ano, mistře, váš soused je ve skutečnosti žena. A ke dvěma ženám v noci ze svého domu mnohokrát přicházela další žena v přestrojení za muže. Tohle dílo ďáblovo jsme u nich při prohlídce našli. Jen náhlá nevolnost kupce Valeše, ranhojičův smysl pro pravou křesťanskou morálku a naše soustavná pozornost odhalila prostopášnost těchto tří žen."

"Chcete je upálit?" Po zádech mi běhal mráz.

"Shovívavost nejde trpět. Děti se stanou členy řeholních řádů. Budou navštěvovat klášterní školy. Stanou se členy jedné velké křesťanské rodiny. Odčiní tak hříchy svých rodičů."

Chtěl jsem pryč z jezuitského kláštera, pryč z Prahy, pryč z Evropy. Ale vzpomínka na spis dvou jezuitských misionářů z Nové země mě vystrašila. Kam vlastně ještě můžeš utéct? Do země, kde ve jménu Ježíše Krista bezohledně vyvraždí nevinné pohostinné domorodce, do země, která je majiteli indiánských a černošských otroků drancovaná jen proto, aby se na evropském kontinentu ve jménu Ježíše Krista za získané poklady vyzbrojovaly a platily armády, které zase vyvraždí nevinné místní obyvatele? Kde dnes člověk nalezne skutečnou svobodu? Není nakonec svoboda jen mlha převalující se nad řekou Vltavou? Vidíš ji, ale prsty ji nikdy nesevřeš. Stačí jemný vánek, mazlivě se ti otře o tvář a zmizí nenávratně někam, kam nemáš přístup. Je i svoboda jen iluze?